

OBNOVA

ČASOPIS ZA KULTURU, DRUŠTVO I POLITIKU

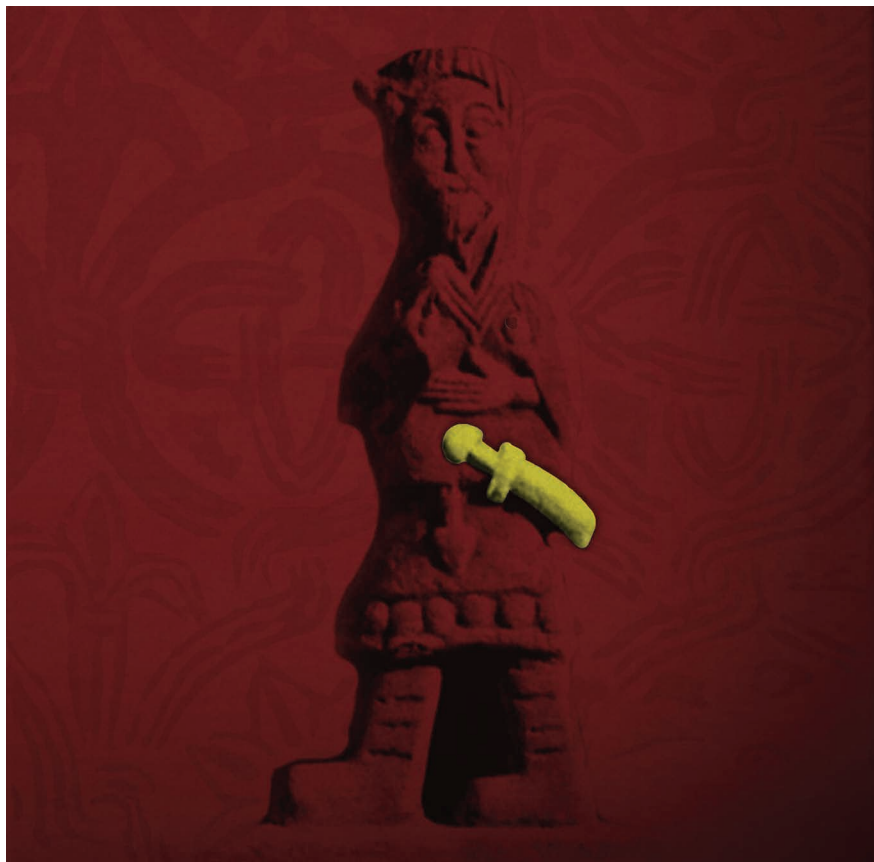
BROJ 11
TEMA BROJA:
RAT

ZAGREB, KOLOVOZ 2019.

SLIKA NASLOVNICE

Ante Brešić pl. Mikulić, doctorandus hist. art., mag. art.

Baština rata, ulje na platnu, 40 x 40 cm

OBNOVA

Časopis za kulturu, društvo i politiku

NAKLADNIK

Udruga „Obnova“
Ogranak Matice hrvatske u Velikoj Gorici

ZA NAKLADNIKA

Marko Paradžik

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Marko Paradžik

VODITELJ UREDNIŠTVA

Marin Sabolović

UREDNIŠTVO

Goran Dejanović

Davor Dijanović

Edin Muftić

UREDNIK RUBRIKE „UMJETNOST“

Ante Brešić Mikulić

TAJNIK UREDNIŠTVA

Nikolina Rodić

ZNANSTVENI ODBOR

dr. sc. Krunoslav Brčić-Kostić, Institut Ruđer Bošković

doc. dr. sc. Tado Jurić, Hrvatsko katoličko sveučilište

prof. dr. sc. Stipe Kutleša, Institut za filozofiju

doc. dr. sc. Petar Tomev Mitrikeski, Fakultet filozofije i religijskih znanosti

RECENZENTI

doc. dr. sc. Krešimir Bušić

prof. emeritus Tihomir Hunjak

doc. dr. sc. Danijela Lucić

LEKTURA

Tihana Pšenko Miloš

GRAFIČKI DIZAJN, PRIJELOM I PRIPREMA ZA TISAK

Zvonimir Džoić

FOTOGRAFIJE UZ ČLANKE VEZANE UZ TEMU BROJA

Delimir Hrestak

(fotografije Stalnog postava Domovinskog rata Bjelovar)

Privatna arhiva Mile Ćuka i Josipa Lucića

TISAK

Tiskara Zebra

ISSN

1849-0697

MREŽNE STRANICE

www.obnova.com.hr

E-POŠTA

casopis.obnova@gmail.com

Autori

Dominik Andreić dominik.andreic@gmail.com
Ante Brešić Mikulić, mag. art., (doktorand) ante.b.m@hotmail.com
Davor Dijanović davor.dijanovic@gmail.com
Tomo Hunjak, BSc..... hunjaktomo@gmail.com
Borna Kuri, student informatike borna.kuri@gmail.com
Nera Meštrović, mag. arch., mag. ling. nera.mestrovic@gmail.com
Edin Muftić, mag. hist..... eddin.muftic@gmail.com
Marko Paradžik, mag. iur. (doktorand)..... theodorospara@gmail.com
Marko Rajić, bacc. hist..... marko1raic@gmail.com
Marin Sabolović, mag. geog. (doktorand) marinsabolovic@net.hr
Ivan Trogrlić, student povijesti..... trogrlic.ivan@gmail.com
Mario Tomas, mag.hist. mariotms1@gmail.com
Antonio Karlović karlovic2202@gmail.com
Marko Mustić, student sociologije marko.mustic@gmail.com
Josip Vdović, mag. hist..... josip.vdovic@hotmail.com
Tomislav Smoljan, mag. theol..... tsmoljan@hotmail.com
Zrinka Bušić zrinkabusic@gmail.com
Antun Lešić mag. educ. philol. croat. et. hist. antun.lesic@gmail.com
Mate Vodarević
Veronika Paradžik veronika.paradzik@gmail.com

SADRŽAJ

Riječ uredništva 8

RADOVI VEZANI UZ TEMU BROJA

Metafizika rata u misli Juliusa Evole..... 14

MARIO TOMAS

Razgovor s umirovljenim generalom Josipom Lucićem..... 24

MARKO PARADŽIK

„Temelji visoke ratne umjetnosti“ 39

IVAN TROGRLIĆ

Razgovor s generalom Milom Ćukom..... 50

MARIN SABOLOVIĆ

Prikaz knjige Davora Marijana „Domovinski rat“..... 58

DOMINIK ANDREIĆ

Problematika muzeologije i muzeografije Domovinskoga
rata s posebnim osvrtom na privatne zbirke 73

MARIN SABOLOVIĆ

Rat u Mutanabbijevoj poeziji..... 87

EDIN MUFTIĆ

Ratna biografija krvavog baruna:
Roman von Ungern-Sternberg..... 99

BORNA KURI

Zemljopisno-strateške osobine
fortifikacijskoga sustava Vallo Alpino
na hrvatskom primjeru – kompleks Zvoneća..... 110

NERA MEŠTROVIĆ

Komparativna analiza teorije partizanskoga ratovanja
Franje Tuđmana i Carla Schmitta 119

MARKO PARADŽIK

Razgovor s dr. sc. Mirkom Bilandžićem 131

TOMO HUNJAK

Novi hladni rat Sjedinjenih Američkih Država
i Ruske Federacije 141

DAVOR DIJANOVIĆ

RAZNO

Prikaz knjige Feliksa Konecznyja – „Raznolikost
civilizacija“ 177

MARKO RAIČ

Prikaz knjige Kazimira Katalinića „Od poraza do pobjede:
Povijest hrvatske političke emigracije
1945. – 1990.“ 184

MARKO PARADŽIK

UMJETNOST

Dekonstrukcija Kronosa 190

ANTE BREŠIĆ PL. MIKULIĆ (COMES)

KNJIŽEVNOST

Slutnja 196

KAPISTRAN

Vojnik	197
MATE VODAREVIĆ	
Nevjernici.....	202
MARKO MUSTIĆ	
Noćna stvorenja	203
MARKO MUSTIĆ	
Rat.....	204
JOSIP VDOVIĆ	
Otpor	206
TOMISLAV SMOLJAN	
Terorist.....	206
TOMISLAV SMOLJAN	
Praznodušje.....	207
ANTUN LEŠIĆ	
Dečki	207
ANTUN LEŠIĆ	
Z i J.	208
ZRINKA BUŠIĆ	
Zvonku:	209
ZRINKA BUŠIĆ	
„Teta Veronika“	210
VERONIKA PARADŽIK	
Mrak.....	211
ANTONIO KARLOVIĆ	

RIJEČ UREDNIŠTVA

Poštovani čitatelji,

poznavajući istraživanje rata na ovim prostorima, multidisciplinarnost i interdisciplinarni pristup objedinjeni u jednoj publikaciji vrlo je rijetka pojava. No svjetska praksa, koju bi usputno valjalo preslikati na budućnost istraživanja rata u Hrvatskoj, pokazala je kako se rat može proučavati prožimajući različita znanstvena polja od filozofije, književnosti i povijesti umjetnosti preko psihologije, sociologije do povijesti i geografije. Upravo takav pristup može doprinijeti onome čemu mnogi od nas teže, a to je revitalizacija hrvatske nacionalne biti i zajedništva, koji su svoj vrhunac doživjeli u obrambenom Domovinskom ratu, okupljenih oko ideje o samostalnoj i neovisnoj državi pod cijenu vlastitog zdravlja i života, gdje je ljudski život bio tek žrtva za nadzemaljsko, vješto opisano u sintagmi za „oltar Domovine“, a to je Hrvatska.

U današnjem svijetu žednom pacifista govoriti o Hrvatima kao ratničkoj naciji možebitno nije poželjno, ali meritorno bismo učinili povijesnu nepravdu i bilo bi više nego neobično govoriti o kontekstu rata, a pritom ne spomenuti hrvatsko srednjovjekovno kraljevstvo i dinastijske sukobe, ratna umijeća srednjovjekovne ratne mornarice, njezinih okretnih brodova i neretvanskih gusara, konjanike i pješake, uskoke, haramije, graničare i husare, pukovnije husara u francuskoj vojsci Napoleona I. Bonapartea, bokeljske mornare, serežane i domobrane i velike vojskovođe Pavla I. Šubića, Petra Kružića, Bernardina Frankopana, Petra Berislavića, Hrvoja Vukčića Hrvatinića, Nikolu barona Jurišića, Nikolu Šubića Zrinskoga, Marka Mesića, Luku Ibrišimovića, Adama Franju Burića, Josipa Jelačića, Svetozara Borojevića od Bojne. Ratnu svakodnevicu, ili njezino priželjkivanje, ako se to tako strogo može nazvati, redovito su pratila književna djela od Gundulićeva „Osmana“, Marulićevih „Molitve suprotive Turkom“ i „Judite“, opere „Nikola Šubić Zrinski“ Ivana pl. Zajca proslavljene po Markovićevoj domoljubnoj pjesmi „U boj, u boj“ te suvremena Krležina antiratna djela, ali s vrlo konciznim opisima ratnih nedaća „Hrvatski bog Mars“, odnosno novela „Tri domobrana“, „Baraka Pet Be“ i „Bitka kod Bistrice Lesne“. Hrvatske su vojnike redovito pratile budnice poput Mihanovićeve „Horvatske domovine“, Livadićeve „Još

Hrvatska ni propala“, do domobranskih narodnih pjesama Drugoga svjetskoga rata „Ja sam junak iz doline“, „Podravino moja mila“ itd.

Kapaciteti promišljanja mladih suradnika Časopisa u ovom su broju izašli izvan hrvatskih granica proučavajući brojna djela različitih znanstvenih grana, interpretirajući talijanske mislioce, arapske pjesnike, austrijske nadvojvode, ali naravno, nezaobilazno, ne zaboravivši obrambeni Domovinski rat koji je prikazan različitim pristupima, s naglaskom na njegovim sudionicima u razgovorima. Vrlo zanimljiv i jedinstven pristup analize književnoga opusa arapskoga pjesnika Mutanabbija prikazao je Edin Muftić. Književnost u ratu stoga nije rijetka pojava, sasvim suprotno, ona redovito prati slavne junake i bitke, svu tragediju i ponos rata, možda najbolje opisana u pokliču, koji je prilog radu, o „prkosnom životu i časnoj smrti“. Filozofski pristup ratu opisan je u analizi opusa talijanskoga filozofa Juliusa Evole, njegovim razmatranjima o vjerskim pohodima antičkoga Rima, križarskih ratova i džihadu, ali i suvremenoj formi rata, koju je u radu proveo Mario Tomas, sad već tradicionalno proučavajući Evolin lik i djelo. Ivan Trogrlić opisuje i interpretira priručnik austrijske carske vojske „Temelji visoke ratne umjetnosti“ nadvojvode Karla Habsburškog koji opisuje taktiku i logistiku potrebnu za uspješno vođenje rata, ali i analizu stanja u oružanim snagama Austrijskoga Carstva, pregled fortifikacijskih sustava i bitaka, naglašavajući potrebu za reformom vojske. Nastavno na vojskovođe Borna Kuri u biografiji krvavog baruna Romana Feodorovicha von Ungen-Stenberga daje kronološki pregled života konzervativnoga ratnoga heroja Prvoga svjetskoga rata rođenoga u Njemačkoj, vojnoga službenika Ruske vojske i pobornika mongolsko-kineskoga carstva. Tema velikoga rata obrađena je i u radu arheologinje Nere Meštrović koja opisuje fortifikacijski sustav Vallo Alpino građen na granici Italije s Francuskom, Švicarskom, Austrijom i Jugoslavijom, posebno se osvrćući na obilježje fortifikacijskoga sustava Zvonec.

Marko Paradžik je u radu „Komparativna analiza teorije partizanskoga ratovanja Franje Tuđmana i Carla Schmitta“ obradio temu partizanskoga ratovanja i time spojio strani i domaći pogled na jedan specifičan oblik ratovanja.

Obrambeni Domovinski rat obrađen je u razgovoru s umirovljenim general-pukovnikom Milom Čukom, osobnim čuvarom prvoga hrvatskoga predsjednika Franje Tuđmana koji kasnije postaje njegov pobočnik, a potom i zapovjednik Prvoga hrvatskoga gardijskoga zбора,

postrojbe zadužene za zaštitu predsjednika Republike Hrvatske. U razgovoru su otkriveni brojni nepoznati, a vrlo zanimljivi detalji i anegdote, opisan je sam predsjednik, što je dalo drukčije svjetlo na danas ponovno aktualan lik Franje Tuđmana. Marko Paradžik razgovarao je s umirovljenim generalom zbora Josipom Lucićem, dotaknuvši se uloge vrhovnoga zapovjednika u obrambenom Domovinskom ratu, pristupanju obrani Republike Hrvatske od prvih sukoba na Plitvicama do vojno-redarstvenih operacija s kojima je oslobođen okupirani teritorij Republike Hrvatske. Razgovor otkriva i poslijeratni angažman u Hrvatskom generalskom zboru, u braniteljskim udrugama i ulogu generala Lucića u sportu. Prikaz knjige Davora Marijana „Domovinski rat“ donosi Dominik Andreić. U ocjeni djela autor prikaza navodi kako su, s vojno-povijesnoga stajališta, vrlo koncizno istaknute bitke i bojišta u kojima su sudjelovale hrvatske oružane formacije te ocjenjuje kako je to djelo neizbježna literatura za sve istraživače, nastavnike i studente. Muzeologija i muzeografije artefakata proizašlih iz Domovinskog rata opisani su u radu koji obrađuje problematiku oskudnoga broja muzejskih postava i naglašava nužnost osnivanja jedinstvenoga vojnoga muzeja, čija se realizacija čeka desetljećima, uzdajući se u svjetsku praksu osnivanja vrlo atraktivnih i povijesno vrijednih muzejskih koncepta.

Suvremene geopolitičke teme pod nazivom „Novi hladni rat“ obradio je Davor Dijanović s aktualnom problematikom američko-ruskih odnosa i novom vrstom ratovanja fokusiranom na diplomaciju, medijske propagande, energiju, ali i dalje tradicionalno i na vojsku. Tomo Hunjak razgovarao je s dr. sc. Mirkom Bilandžićem o aktualnim temama međunarodne i nacionalne sigurnosti, terorizmu, krizama, uključujući i aktualnu migrantsku krizu, ali i nacionalno jedinstvo koje smo ponovno, nakon ratnih godina, pokazali nakon uspjeha hrvatske nogometne reprezentacije.

Radovi nevezani uz temu broja odnose se na prikaze pravnika Marka Paradžika i povjesničara Marka Raića. Paradžik je u prikazu knjige Kazimira Katalinića „Od poraza do pobjede: Povijest hrvatske političke emigracije 1945. – 1990.“ apostrofirao povijesni značaj hrvatske emigracije i borbe za ideju hrvatske države geografski vrlo daleko s naglaskom na južnoameričke receptivne države u kojima hrvatski emigranti i danas, nakon više desetljeća, i dalje djeluju. Marko Raić napisao je prikaz knjige „Raznolikost civilizacija“ poljskoga

autora Felixa Konecznya, usporedivog s velikim Oswaldom Spenglerom u vidu filozofije povijesti.

Cjelina o umjetnosti obuhvaća pregled likovnoga ciklusa magistra umjetnosti Ante Brešića Mikulića „Dekonstrukcija Kronosa“, njegov tehnički opis, koncept temeljen na Kronu – grčkom božanskom utjelovljenju vremena – povezujući povijesnu kroniku filozofske misli s ikonologijom lika. Autor na koncu opisuje djela nazvana „Aristokracija“, „Timokracija“, „Oligarhija“, „Demokracija“ i „Tiranija“. Broj zatvara književnost, od proze pisane pod pseudonimom sukladno proglasu iz osmoga broja časopisa imamo djelo „Slutnja“, autora koji se nazvao „Kapistran“ po svecu koju se borio s Turcima te je pokopan u Hrvatskoj, i tematski prikladan tekst „Vojnik“ autora Mate Vodarevića. Poeziju u ovom broju piše nekoliko starih autora kao što su Antonio Karlović („Mrak“), Marko Mustić („Nevjernici“, „Noćna stvorenja“), Josip Vdović („Rat“) i nekoliko novih autora: Tomislav Smoljan („Otpor“, „Terorist“), Antun Lešić („Praznodušje“, „Dečki“) i naposljetku Zrinka Bušić, nećakinja Zvonka Bušića, s dvije intimne pjesme („Z. i J.“, „Zvonku“). Uz navedene pjesme tu je i pjesma Veronike Paradžik, kćeri Ante Paradžika, pod naslovom „Tetka Veronika“, posvećena ženi koja je proljećarima nosila hranu u zatvor nakon što su došli pod udar komunističkoga režima.

S obzirom na to da je dosta gore navedenih radova iz književnosti tematski vezano uz ovaj broj časopisa, valja se vratiti na početak i konstatirati kako bi započeti bilo koje djelo o ratu, a ne citirati Konfucijeva suvremenika, vojskovođu i mislilaca rata Sun Tzua, bilo kao otići u Rim, a ne vidjeti Petra (*videre Petrum*). Jednako tako bilo bi vrlo neodgovorno analizirati i interpretirati kulturu, društvo i politiku u Hrvatskoj, a da se pritom ne obradi rat kao sociološki fenomen, ovoga puta s posebnim naglaskom na obrambeni Domovinski rat jer, kako piše Sun Tzu u 6. stoljeću prije Krista:

...rat je od životne važnosti za državu; to je područje u kojem se rješava biti ili ne biti; to je staza koja vodi u sigurnost ili propast. (Ili »jer je (bojno polje) mjesto gdje se rješava pitanje života i smrti (a rat) put da se ostane živ ili propadne«.) Stoga je nužno dobro ga proučiti...

Marin Sabolović,
voditelj Uredništva časopisa „Obnova“

*»Rat je, bratjo, rat junaci,
Pušku hvataj, sablju paši,
Sedlaj konjče, hajd pješaci,
Slava budi, gdi su naši!«
Buči bura, magla projde, —
Puca zora, tmina bježi, —
Tuga mine, radost dojde, —
Zdravo slobost, — dušman leži!
Veseli se, tužna mati,
Padoše ti verli sini,
Ko junaci, ko Horvati,
Ljaše kervcu domovini!*

Ulomak iz pjesme Antuna Mihanovića „Horvatska domovina“

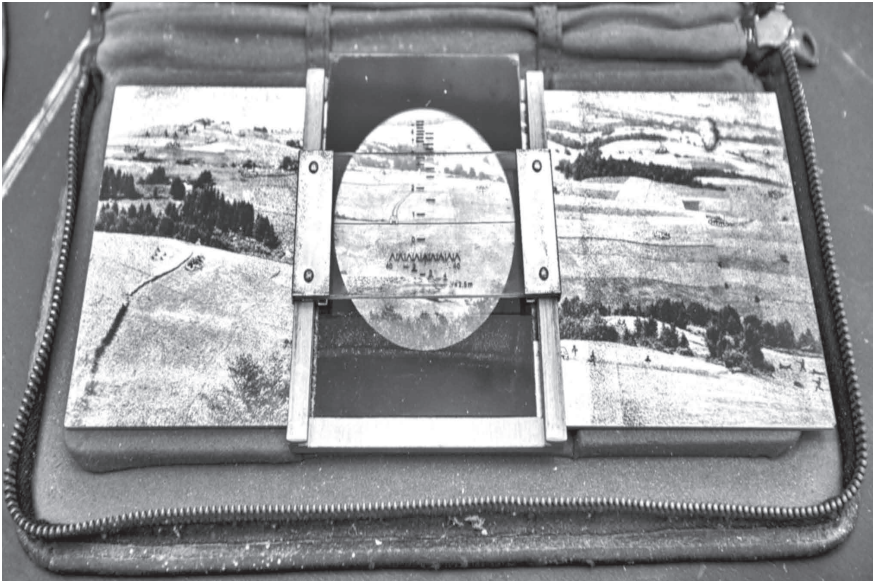

TEMA BROJA

Izvorni znanstveni članak
Rukopis zaprimljen: 10. 12. 2018.
Rukopis prihvaćen za tisak: 1. 5. 2019.

RAT U MUTANABBIJEVOJ POEZIJI

Autor: Edin Muftić¹

*Prkosno živi ili časno pogini
Između britkih oštrica i barjaka što lepršaju!*

Sažetak: Arapska poezija je humanistička i ne ostavlja neistraženim niti jedan aspekt ljudskog života. I rat se već zarana izborio za istaknuto mjesto, kakvo ima i među stihovima najvećeg arapskog pjesnika Mutanabbija. Rad donosi kraći izbor iz gigantskog pjesnikova opusa i dijakronijski prikazuje Mutanabbijevo shvaćanje rata tijekom četrdesetogodišnjega

¹ mag. hist./arch., Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Frankopanska ul. 26,
eddin.muftic@gmail.com

pjesnikova života, uglavnom se držeći kronološkog redoslijeda koji slijedi Abul-Ala' Ma'arri u svom komentaru.

Ključne riječi: *Mutanabbi, Sejfud-Davla, Hamdanidi, rat, arapska poezija*

1. Rat u predislamskoj poeziji

Rat je jedna od konstanti ljudske povijesti. Nije čudno da je stoga i trajno nadahnuće pjesnika. Radnja prvoga poznatoga djela grčke književnosti, Homerove „Ilijade“, temelja klasične civilizacije, odvija se u ratu, pod zidinama opsjednutoga grada. I arapskom pjesniku, najprije predislamskom, a kasnije i islamskom, prikaz bitaka i ratova pruža priliku da izrazi svoj pjesnički genij. Krvavi međuplemenski okršaji, među predislamskim Arapima poznati kao „dani Arapa“ (*ayyām al-'Arab*) jer bi Arapi prekidali bitke sa zalaskom Sunca i ponovno ih započinjali u zoru idućega dana, zauzimaju istaknuto mjesto u starijoj arapskoj poeziji. Aluzije na ove „dane“ više se puta javljaju u predislamskoj poeziji. Predislamski pjesnik Amr bin Kulsum pjeva:

*Naši dani, kako li su bili dugi i sjajni,
Kad smo odbili slijediti zapovijedi kraljeva.²*

Amr se s nostalgijom prisjeća ovih „dana“ koji su bili dugi i teški, ali su Arapima omogućili okusiti slobodu. Jedan drugi predislamski pjesnik, Haris bin Hilliza, pjeva:

*Znate li za dane kad su napadali jedni druge
Te je svako pleme podiglo graju.³*

I Kur'an časni spominje „Allahove dane“ u suri Ibrahim.⁴

2 Aḥmad al-Amīn aš-Šanqīṭī, *Šarḥ al-mu'allaqāt al-ašar* (2005), 127.

3 Isto, 179.

4 Kur'an časni govori o „Allahovim danima“ (*ayyām Allāh*) u kontekstu priče o Mojsiju: „I Musaa smo poslali s dokazima Našim: ‚Izvedi narod svoj iz tmina na svjetlo i opomeni ga Allahovim danima!‘“ (Ibrahim, 5). Tabari u svom tefsiru „Allahove dane“ tumači kao „uzvišene blagoslove“ (*ni'am ḡalīla*) koje je Allah dž.š. spustio na Izraeliĉane kad ih je izbavio od faraona i njegove vojske (*Tafsīr Aṭ-Ṭabarī*, XIII (2001), 594–595). Istog je mišljenja i Kurtubi u svom tefsiru: „blagoslovi se nazivaju i danima“ (*Tafsīr Al-Qurṭubī*, XII (2006), 106–107). I Tabari i Kurtubi citiraju navedeni spomenuti Amrov stih.

2. Utjecaj islama

U islamu borci koji su pali u bitci nisu mrtvi i ne gube sposobnost uživanja, kako tjelesnoga, tako i duhovnoga, u darovima kojima su blagoslovljeni. Njihova krv miriše na misk (Buhari, 2803), a njihove su duše u najuzvišenijem rajskom vrtu (Buhari, 2809). Kur'an o ovome jasno govori: „I ne recite za one koji su na Allahovu putu poginuli: ‘Mrtvi su!’ Ne, oni su živi, ali vi to ne znate!“ (El-Bekare, 154). Još detaljnije o njihovom stanju govori jedan drugi ajet: „Nikako ne smatraj mrtvima one koji su na Allahovu putu izginuli! Ne, oni su živi i u obilju su kod Gospodara svoga“ (Alu Imran, 169). Neki mufesiri (Tabari) pri tefsiru ovoga ajeta spominju i hadis u kojem se pali u boju uspoređuju sa zelesnim pticama koje lete oko arša (Allahova prijestolja) i mole Stvoritelja da ih vrati na zemlju kako bi ponovno mogli poginuti na Njegovu putu (Muslim, 1887).⁵ Tabari također tvrdi da se na šehide pale u bitci za islam odnosi kur'anski izraz „izuzev onih koje Allah poštedi“ (En-Neml, 87).⁶

Junačka smrt u boju više nije besmislena smrt u plemenskim obračunima predislamskih Arapa. U islamu ona je smrt gazijskoga ratnika jer „raj je pod sjenama sablji“ (Buhari, 2818).

3. Mutanabbi – pjesnik-vitez

Mutanabbi, prvim imenom Ahmed, sin Husejnov (915. – 965.) najveći je arapski pjesnik, čija je pjesnička posebnost navela Abul-Ala Ma'arrija da komentar njegove poezije naslovi *Mu'ğiz⁷ Aḥmad* (Ahmedovo čudo). Sin vodonoše iz plemena Kinda rođen je u Kufi, a smatra se jednim od dva središta arapske jezične misli (uz Basru). Ali dok je Basra čvrsto branila svoj sunitiski identitet, Kufa je uvijek naginjala šijizmu (najprije onom političkom, a kasnije i vjerskom). Razne gnostičke šijitske sekte i revolucionarni alidski pokreti naišli su ovdje na plodno tlo i utjecali na mladoga Mutanabbija. Nakon što su ismailitski Karmati 924. godine zauzeli njegov rodni grad, obitelj ga je sklonila kod beduina, u skladu sa

⁵ *Tafsīr Aṭ-Ṭabarī*, VI (2001), 232.

⁶ Tabari pri tefsiru ovoga ajeta donosi hadis koji navodi Ibn Abi Hatim u svom tefsiru, a čiji lanac prenositelja ide do Abu Hurejre, koji je jednom upitao Muhammeda a.s. na koga se odnosi ovaj ajet, a Muhammed je potvrdio da je riječ o šehidima (*Tafsīr Aṭ-Ṭabarī*, XVIII (2001), 133–135).

⁷ Odabir riječi *mu'ğiz* dodatno je provokativan u kontekstu Mutanabbijevih navodnih tvrdnji da može ispjevati djelo ravno Kur'anu (*i'ğāz* je kur'anska nadnaravnost pa bismo komentar mogli prevesti i kao „Ahmedova nadnaravnost“).

starim arapskim običajem slanja djece pustinjским Arapima, čuvarima arapske jezične čistoće.

Već kao mladić Mutanabbi je stihovima gradio idealiziranu sliku sebe kao neustrašivoga ratnika. Tako će nastaviti tijekom čitavoga života. U jednoj od svojih najranijih pjesama izaziva:

*Zato mi ostavi moj mač, mog konja i savitljivo koplje,
Kao da smo jedno, da se suočimo s muškarcima – pa gledaj što
ću učiniti!*⁸

Kako nije bio posebno druželjubiv čovjek (odlučno je odbijao piti alkohol), često je bio predmet poruge. U jednoj ranoj pjesmi, upućenoj prijatelju koji ga je pozvao na druženje uz vino, odbija poziv uz komentar da junaku kao što je on ne dolikuju takve aktivnosti:

*Ugodnije od probranog starog vina
I slađe od pružanja okruglih pehara
Je rukovanje širokim mačevima i dugim kopljima
I moje zabadanje jedne vojske u drugu.
Poginuti u bitci je moj život, jer kako ja vidim
(Postići) potrebe duše znači živjeti.*⁹

Već 928. se uputio u Bagdad, kako bi ondje pronašao patrona, što je kao trinaestogodišnje čudo od djeteta smatrao laganim zadatkom. Jedan od prvih kandidata bio je Muhammed bin Ubejdullah, poznatiji po kunji Abul-Husejn, podrijetlom je iz Mutanabbijeve Kufe. Sastavio je kraću medhiju (panegirik) u kojem slavi vojne svojega patrona. Opisujući jedan okršaj u kojem je Abul-Husejn ranjen, kaže:

*Vatra je upaljena gdje (mačevi) sijeku
Dok je voda njihovih vratova gasi.*¹⁰

Abul-Ala' Ma'arri u svojem komentaru Mutanabbijeva divana ove stihove komentira: „Kad biva otkinut komad mesa, a kosti polomljene, od siline trenja upaljena je vatra, nakon čega na nju bude prolivena krv, koja ju gasi.“¹¹ Jedna od Mutanabbijevih omiljenih pjesničkih figura je antiteza, a nije lako naći bolji primjer od ovoga. U ovom distihu suprotstavlja

8 *Dīwān Al-Mutanabbī* (1983), 14.

9 Isto, 56.

10 Isto, 10.

11 Al-Ma'arri, *Šarḥ Dīwān Abī aṭ-Ṭayyib Al-Mutanabbī*, I (1992), 33.

vatru i vodu (tj. krv neprijatelja) te glagole „biti upaljen” (*inqadaḥa*) i „ugasiti” (*aḥmada*).¹² Zapravo, moglo bi se reći da ova antiteza pokazuje svu heraklitovsku suprotnost koju u sebi nosi rat. Filozof koji je naučavao *πόλεμος πάντων μὲν πατήρ ἐστι, πάντων δὲ βασιλεύς* kao da je dobio nasljednika. U žaru (vatri) bitke dolazi do spajanja suprotnosti, ovdje predstavljenih kroz dva elementa, čime je bitka svedena na primordijalnu interakciju elemenata.

Ipak, Bagdad nije ispunio Mutanabbijeva očekivanja pa se nezapostavljeni pjesnik uputio prema Siriji, gdje je 932. čak stao na čelo karmatske revolucije. Iz ovoga razdoblja navodno potječe i nadimak koji je preuzeo – Al-Mutanabbī (arap. *mutanabbi'* – onaj tko za sebe tvrdi da je prorok).¹³

4. Na dvoru Sejfud-Davla

Nakon poraza pobunjenika i dvogodišnjega tamnovanja, 935. se pokajao i postao lutajući pjesnik. Njegove su medhije ubrzo postale tako slavne da ga je hamdanidski vladar Alepa Sejfud-Davla 948. doveo na svoj dvor.¹⁴

-
- 12 Margaret Larkin, *Al-Mutanabbi: Voice of the Abbasid Poetic Ideal* (2007), 19–20.
- 13 Nije poznato je li Mutanabbi zaista za sebe tvrdio da je Božji prorok. Navodno je u dobi od 17 godina sastavio knjigu, tj. niz opomena (*'ibar*), njih ukupno 114 (broj kur'anskih sura), iako bi ovakva priča lako mogla biti i izmišljena, posebno ako uzmemo u obzir da je slična optužba bila upućena i protiv drugih pjesnika. Treba spomenuti i da nije sigurno što pjesnikov nadimak zapravo znači. Razlog leži u nejasnoj etimologiji arapske riječi *nabī* („prorok“), tj. je li ista izvedena iz glagola *anba'a* u značenju „obavijestiti“, što bi u tom slučaju dalo imenicu *nabī'* (s hamzom), tj. „onaj koji dolazi s viješću“. Drugi pak tvrde da je postojanje hamze odlika lošega arapskoga slabije obrazovanih stanovnika Mekke. Tako je Abdullah bin Umar bin al-Hattab rekao: „Božji Poslanik nije izgovarao s hamzom, a to nisu činili ni Abu Bakr, ni Umar, ni kalifi, nego je inovacija onih koji su došli poslije njih.“ Ovo bi značilo da izvor riječi *nabī* treba tražiti u riječima *nabwa* i *nabāwa* (od glagola *nabā*) koje znače „uzdizanje od tla“, a prorok je netko koga je Bog uzdignuo od ostalih ljudi. Mutanabbi bi tada bio „onaj koji je uzdignut“.
- 14 Sejfud-Davla (945. – 967.) najveći je vladar hamdanidske dinastije. Po vjeri dvanaestoinamski šijiti, sjajni ratnici poput Sejfud-Davla i vješti pjesnici poput njegova rođaka Abu Firasa, vladari alepske grane dinastije tijekom druge su polovice X. stoljeća branili Siriju od bizantske rekonkviste. Suočen s istočnom ekspanzijom Bizanta u vrijeme vladara Makedonske dinastije (Roman II. i Nikefor II. Foka), Sejfud-Davla je kao emir Alepa od 944. protiv Bizantinaca vodio 40 vojnih pohoda. Od 947. do 957. uglavnom je uspijevaio braniti sirijsku granicu, čak s vremena na vrijeme i šrovoditi gazijske upade u unutrašnjost bizantske Male Azije (jednom čak doći na sedam dana od Konstantinopola), ali je od 961. do smrti pretrpio niz poraza, a 962. Bizantinci su nakratko zauzeli i opljačkali Alep (Hasan Aḥmad Maḥmūd i Aḥmad Ibrāhīm aš-Šarīf, *Al-'Ālam al-Islāmī*

Na alepskom je dvoru ostao devet godina prateći svojega patrona na svim pohodima. Odnos Mutanabbija i Sejfud-Davla vjerojatno je najpoznatiji odnos pjesnika i patrona u islamskoj povijesti. Mutanabbi je u vladaru Alepa vidio ideal arapskoga viteštva, dok je Sejfud-Davla prepoznao važnost poezije i obilno nagrađivao omiljenoga pjesnika. Poznat kao vješt konjanik, Mutanabbijeve usluge nisu bile ograničene na poeziju. Od njega se očekivalo i da sudjeluje u bitkama svojega patrona. Kao svjedok bitaka mogao je detaljnije prikazati žar bitke. To je i činio, ali savjetuje nas ljudski, ne treba žuriti u smrt. Ovime samo nastavlja tradiciju koju su započeli raniji pjesnici poput Arhiloha, Alkeja, Anakreonta i Horacija, koji su u žaru bitke izabrali život i bacili štiti:

*Ako se izlažeš opasnosti tražeći čast
I ništa manje od zvijezda ti ne donosi zadovoljstvo,
(Znaj da) je okus smrti pri malo
Poput onoga pri velikoj stvari.¹⁵*

U jednoj medhiji posvećenoj Sejfud-Davla slavi jedan njegov uspješan upad na bizantski teritorij:

*I jedan dobro raspoloženi mač koji je dao naredbu smrti,
A ona je poslušala kao da se pokorava Milostivom.
Mačevi su na strani onih čija su srca
Poput njihovih, kad se dvije vojske susretnu.¹⁶*

Metonimija je također stilska figura koju Mutanabbi rado koristi. Mač nije slučajno odabran kao atribut ratnika. Sam Sejfud-Davla je Mač (arap. *Sayf*, mač), tj. „Mač države“. Ovaj međuodnos mača i njegova vlasnika postaje još izraženiji u Mutanabbijevoj jednoj drugoj pjesmi – kasidi o osvajanju Hadasa.

fī al-‘aṣr al-‘Abbāsī (1999), 447–448). Njegovo junaštvo na bojnom polju od njega je učinilo junaka arapske viteške tradicije, ponajviše zaslugom pjesnika, poput Abu Firasa i Mutanabbija, koji mu je posvetio čak 22 medhije, dok je Alep tijekom njegove vladavine postao prijestolnica arapske kulture, gdje su djelovali velikani poput Huvarizmija i Farabija.

15 *Dīwān Al-Mutanabbī* (1983), 232.

16 Isto, 417.

5. Kasida o osvajanju Hadasa¹⁷

Vjerojatno najpoznatija Mutanabbijeva medhija posvećena je Sejfud-Davla nakon zauzeća utvrde Hadas u listopadu 954.¹⁸ Bizantsko-arapski ratovi trajali su tad već puna tri stoljeća. Slabljenje središnje abasidske vlasti nakon ubojstva kalifa Mutavakkila 861. omogućilo je Bizantincima da vrata neke ključne utvrde. Hamdanidi su preokrenuli ovaj proces i ponovno zauzeli lanac utvrda sve do Tarza. Oko Hadasa (grčko ime Adata), strateške utvrde na planini Uhejdibu nedaleko od Antiohije, ratovi su vođeni od trenutka kad je regiju zauzeo Muavija bin Abi Sufjan, upravitelj Sirije u vrijeme kalifa Omara. Godine 779. utvrdu je obnovio abasidski kalif Mehdi da bi ju Bizantinci zauzeli 950. Četiri godine kasnije Sejfud-Davla je pod utvrdom porazio bizantsku vojsku i zarobio sina zapovjednika pohoda Bardu Foku Starijega.¹⁹

*Odluke ljudi ovise o mjeri njihove odlučnosti
I po mjeri plemenitih ljudi dolaze plemenita djela.
Velika su u očima malog njegova mala djela,
A mala u očima velikog njegova velika!
Sejfud-Davla sad vojsci nameće svoju volju
Što ranije čak ni ogromne vojske nisu mogle podnijeti!
Te zahtijeva da njegovi ljudi budu kao i on,
A to je više nego čak i lavovi mogu (za sebe) tvrditi.
Ptice koje najdulje žive, mladi i stari orlovi pustinje
Nude (svoje živote) kao otkupninu za njegovo oružje.
Da su ove ptice stvorene bez kandži, ne bi im se nanijelo ozljedu,
Jer stvorene su oštrice i balčaci njegovih mačeva!²⁰
Zna li Hadas Crveni svoju boju
I zna li koje od dvoje što ga napojiše su oblaci?
Prije nego je (Sejfud-Davla) stigao, blistavi oblaci su ga napojili,
Ali kad se približio, bio je napojen (krvlju) lubanja.²¹
Izgradio ga je visokog, dok su koplja međusobno kuckala,*

17 Kasida je poznata i po prvom stihu kao 'Alá qadr ahl al-'azm ta'tī al-'azā'im („Odluke ljudi ovise o mjeri njihove odlučnosti“).

18 Mutanabbijev prethodnik Abu Tammam sastavio je sličnu medhiju nakon arapskoga osvajanja grada Amorija.

19 Ḥamdān al-Kubaysī, *Al-Qā'id Sayf ad-Dawla al-Ḥamdānī* (1989), 50–51.

20 Tj. Sejfud-Davla bi im osigurao svježu hranu (leševi neprijatelja).

21 Hadas je bio poznat po nadimku *Al-Ḥamrā'* (Crveni). Mutanabbi povezuje ime grada s krvlju koja je morala biti prolivena kako bi grad bio zauzet (napojen).

A valovi smrti udarali okolo njega.
 Bijaše kao da je poludio, da bi ponovno postao zdrav,
 Nakon što je na njega objesio leševe pobijenih poput amuleta.
 Bio je plijen sudbine, ali vratio si ga kopljima
 Religiji (islama), a sudbina je bila prisiljena prihvatiti.
 Štoga uzmeš od noći uzimaš (nekažnjeno),
 Dok oni plaćaju cijenu za sve što od tebe traže!
 Ako je ono što namjeravaš glagol u imperfektu²²,
 U perfektu²³ je, prije negoli može biti negiran.
 Ta kako se nadaju Bizantinci i Rusi da će uništiti (Hadas)
 Kad je Onaj koji bode (tj. Sejjud-Davla) njegov temelj i stupovi?
 Pokušavali su nametnuti svoju vlast, ali smrt ih je nadvladala.
 Potlačeni nisu propali, a tlačitelj nije preživio.
 Došli su k tebi svi u željezu,
 Kao da jašu konje što noge nemaju.
 Kad bljesnu poput munje, ne možeš razlikovati njihove mačeve od njih,
 Jer je njihova odjeća i turbani također (od željeza).
 Njihova petodijelna vojska napreduje prema istoku i zapadu,
 Stvarajući graju zemlje koja dopire do ušiju (zviježđa) Blizanaca.
 U njoj je svakog jezika i naroda
 Pa samo prevoditelji razumiju što je rečeno.
 O Bože, kakvo je to vrijeme bilo! Njegova je vatra rastopila metale,
 Dok nisu ostala samo sječiva i (borci hrabri kao) lavovi.
 Mačevi koji nisu mogli probiti štitove i koplja bili su prelomljeni,
 A vitezovi koji se nisu mogli boriti su pobjegli.²⁴
 Stajao si, znajući da će oni koji budu stajali umrijeti,
 Kao da si bio u očnom kapku smrti dok je spavala.
 Junaci prolaze pored tebe, okrvavljeni i poraženi,
 Dok tvoje lice sjaji, a usta se smiješe.
 Otišao si preko granica hrabrosti i razuma
 Dok ljudi nisu rekli da znaš i ono što je skriveno.
 Skupio si dva krila vojske nad srcem (neprijateljske vojske),
 Umiru i oni skriveni i oni što ispred njih stupaju.

22 Mi bismo rekli „u futuru“, budući da u arapskom jeziku postoje samo dva osnovna vremena – perfekt (svršeno) i imperfekt (nesvršeno).

23 Tj. već je svršena radnja, već je ostvareno što namjeravaš.

24 Kako bi prenio zvukove košmara bitke Mutanabbi u više pjesama vješto koristi aliteraciju. U ova dva distiha (od „O Bože“ do „su pobjegli“) niže riječi s emfatičkim konsonantima: *šārim(un)* – *ḏubārim(u)* – *taqatṭa'(a)* – *yaqṭa'(u)* – *yuṣādīm(u)*.

*Udaranjem lubanja dok je pobjeda (još uvijek daleko),
A zatim grkljana kad je pobjeda već blizu.
Prezirao si rudejna koplja²⁵ bacajući ih
Sve dok se nije činilo da mač psuje koplje.²⁶
Ona tko traži (vrata) slavne pobjede,
Njegovi ključevi su mačevi koji su lagani, ali sijeku.
Raspršio si ih na planini Uhejdibu
Poput dirhema što se raspršuju iznad mladenke.*

...

*Jer ti nisi samo kralj koji rastjeruje sebi ravnog,
Ti si monoteizam koji rastjeruje politeizam.
Čitav Adnan²⁷, ne samo Rabi'ja²⁸ su počašćeni njime,
Njime se ponosi čitav svijet, ne samo prijestolnice.
Tvoja je pohvala u biserima, moja u izrazu,
Jer ti osiguravaš bisere, a ja ih nižem.
Jašem u bitku na konju kojeg si mi darovao,
Da ne padne na mene nikakva krivnja, a ti da ne žališ (svog dara).
Jašući svakog konja što prema (bojištu) brzo galopira
Kad mu do ušiju stigne graja bitke.
O ti, koji si mač koji nikada nije u koricama,
Tvoja je moć nedvojbena i ništa ne može odbiti tvoj udarac.
Nek' su blagoslovljeni rat, slava i čast
I oni koji nade polažu u tebe i islam, jer si siguran!
A zašto Milostivi ne bi zaštitio rubove tvojih oštrica,
Jer s tobom cijepanje lubanja neprijatelja nikada neće prestati!²⁹*

Kao pravi dvorski pjesnik, Mutanabbi opisuje hrabrost svojega patrona na bojnopolju. Uspoređuje ga s lavom, ali se ne zaustavlja na ovome. „Mačevi koji nisu mogli probiti štitove i koplja bili su prelomljeni“ upućuje na to da su mnogi borci pali ili pobjegli, ali Sejfud-Davla ostao

25 Rudejna koplja su visokokvalitetna savitljiva koplja, nazvana po izvjesnoj Rudejni koja je u predislamskoj povijesti izravnjivala koplja.

26 U arapskom viteštvu koplje se smatra oružjem kukavice, dok je mač, koji zahtijeva borbu prsa o prsa, oružje junaka. Sejfud-Davla je mač koji osigurava pobjedu. Ovom medhijom Mutanabbi osigurava legitimitet svom patronu (niže bisere), koji uživa božansku zaštitu te čak poznaje budućnost (*znaš i ono što je skriveno*).

27 Sjevernoarabijska plemena („arabizirani Arapi“), koji podrijetlo vuku od Adnana.

28 Jedan od dva glavna ogranka sjevernoarabijskih plemena, koji podrijetlo vuku od Rabi'je, sina Nizarova, sina Ma'dova, sina Adnanova.

29 *Dīwān Al-Mutanabbī* (1983), 385–389.

je stajati neokrznut: „Junaci prolaze pored tebe, okrvavljeni i poraženi, dok tvoje lice sjaji, a usta se smiješe.“ Sam Sejfud-Davla preokrenuo je tok bitke u svoju korist, borbom prsa o prsa, u skladu s arapskom viteškom tradicijom. On uživa Božju podršku kao zaštitnik islama koji uspješno brani granice vjere od agresije kršćanskih Bizantinaca. Bitka tako dobiva kozmičku dimenziju pobjede istine nad laži pa će njegovi mačevi nastaviti sjeći sve dok istina napokon ne pobijedi.

Zanimljivo je ovu klasičnu medhiju usporediti s jednom ranijom, također posvećenom Sejfud-Davla:

*Posjetio sam ga kad su indijski mačevi bili oblagani,
I vidio sam ga kad su mačevi bili puni krvi.*

...

*Bijeg neprijatelja kojeg si progonio bila je pobjeda,
Jer koliko god nosi žaljenje, nosi i blagoslove.*

...

*Povjereno ti je da ih poraziš u svakom okršaju,
Ali nije ni sramota ako budu poraženi.³⁰*

U prvom dijelu posljednjega distiha Mutanabbi koristi masdar glagola u prvoj vrsti (*hazmuhum*), što znači da sam Sejfud-Davla nanosi poraz neprijateljima, dok u drugom dijelu koristi glagol u VII. glagolskoj vrsti (*inhazamū*), što upućuje na to da je neprijatelj poražen, ali Sejfud-Davla nije vršitelj radnje.³¹ Sejfud-Davla ovdje nije nepobjediv vladar obdaren nadnaravnim sposobnostima, već oruđe u Božjoj ruci.

Napustivši Siriju nakon devet godina na dvoru Sejfud-Dawla, Mutanabbi se 957. uputio u Egipat kojim su tada vladali Ihšididi, žestoki neprijatelji Sejfud-Davla, gdje mu je u Fustatu novi patron postao oslobođeni etiopski rob i kasniji emir Abul-Misk Kufur, da bi se nekoliko godina kasnije vratio u rodni Irak, gdje je ubijen pod sumnjivim okolnostima. Kroz narednih 1000 godina ostao je najkomentiraniji arapski pjesnik, najsjajnija zvijezda arapskoga poetskoga univerzuma.

6. Zaključak

Mutanabbi je bio pjesnik s mačem u ruci. Osobno je sudjelovao u bitkama koje je kasnije opjevao. Ipak, vjerno prikazati tijek okršaja nije bio pjesnikov prioritet. Trebalo je što veličanstvenije prikazati pobjedu

³⁰ Isto, 331–332.

³¹ Margaret Larkin, *Al-Mutanabbi: Voice of the Abbasid Poetic Ideal* (2007.), 60.

patrona i poniženje njegovih protivnika, čak i kad je riječ o lokalnim, beznačajnim čarkama. Iako je pratio Sejfud-Davla na svim njegovim pohodima (kako i sam ponosno spominje), njegove medhije, koliko god detaljne, zapravo su vrlo formulaične, pune smiješnih pretjerivanja i protkane uobičajenom zalihom poetskih slika (ples mačeva, koplja u zraku, šikljanje krvi, lubanje neprijatelja, ptice koje se hrane leševima). Arapima koji su stoljećima kasnije slušali i čitali ove pjesme nije bilo bitno pozivaju li se na poseban povijesni događaj ili su proizvod pjesnikove imaginacije. Njihova duboka poetska vrijednost očituje se u bogatom rječniku i igri glagolskim vrstama. Konačno, ostat će trajni spomenik arapskom pjesničkom geniju, čak i ako ih napusti onaj vojni.

War in Al-Mutanabbī's Poetry

Abstract: War, with all its vehemence, noise, commanders, and unsung heroes, never ceases to inspire poets, Arab ones being no exception. Al-Mutanabbī, the greatest of them all, was himself a warrior, fighting under the red Qarmatian banner in his youth and crushing the Byzantines as Sayf ad-Dawla's court poet. His poetry is replete with vivid images of battles, be it major military operations on the Byzantine-Arab frontier or countless local skirmishes fought between local Muslim dynasties. His ode sung after the Arab reconquest of Hadath represents the pinnacle of this warrior ethos, started a century before by Abū Tammām. In it his patron Sayf ad-Dawla is presented as a decisive sword cutting the enemies' throats and feeding them to birds of prey. As a Muslim commander and an agent of God his victories are seen in religious terms as a struggle for the ultimate supremacy of Islam.

Keywords: *Al-Mutanabbī, Sayf ad-Dawla, Hamdanids, war, Arabic poetry*

Bibliografija

Al-Kubaysī, Ḥamdān, *Al-Qā'id Sayf ad-Dawla al-Ḥamdānī*, Bagdad, 1989.
Larkin, Margaret, *Al-Mutanabbi: Voice of the Abbasid Poetic Ideal*, Oxford, 2007.

Al-Ma'arrī, *Šarḥ Dīwān Abī aṭ-Ṭayyib Al-Mutanabbī* (uredio 'Abd al-Mağīd Diyāb), Kairo, 1992.

Maḥmūd, Ḥasan Aḥmad i Aš-Šarīf, Aḥmad Ibrāhīm, *Al-'Ālam al-Islāmī fī al-'aṣr al-'Abbāsī*, Kairo, 1999.

Al-Mutanabbī, *Dīwān*, Beirut, 1983.

Al-Qurṭubī, *Tafsīr* (uredio 'Abdullāh bin 'Abd al-Muḥsin at-Turkī), Beirut, 2006.

Aš-Šanqīṭī, Aḥmad al-Amīn. *Šarḥ al-mu'allaqāt al-'aṣar*. Sidon-Beirut, 2005.

Aṭ-Ṭabarī, *Tafsīr* (uredio 'Abdullāh bin 'Abd al-Muḥsin at-Turkī), Kairo, 2001.